

Apelul incident - accesoriu sau independent față de apelul principal?

Context

Deși sunt mai rar întâlnite în practica, apelul și recursul incident sunt menite să asigure posibilitatea părții ca, deși inițial a decis să nu mai atace hotărârea instanței, să revină totuși asupra deciziei în cazul în care partea adversă ataca hotărârea.

Acestea cale de atac incidentală a născut multiple controverse cu privire la limitele devoluțiunii în cazul în care apelul principal vizează doar o parte din hotărâre și nu urmărește modificarea sau desființarea acesteia în totalitate, ridicându-se frecvent întrebarea: **Poate viza apelul incident și alte aspecte decât cele antamate prin apelul principal?**

În acest context ne-a atras atenția o decizie de speță pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție („ICCJ”), prin care a fost îmbrățișată teoria limitării devoluțiunii apelului incident la apelul principal.

Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție

ICCJ a statuat prin Decizia nr. 1399 din 20 aprilie 2018 (denumită în continuare „**Decizia ICCJ**”) faptul că “*recursul incident este admisibil numai în măsura existenței riscului schimbării soluției date în apel într-un sens favorabil recurentului principal, prin aderarea la recurs urmărindu-se împiedicarea adoptării unei asemenea soluții în calea extraordinară de atac. Recursul incident nu este deschis în absența acestui risc sau, dacă a fost exercitat, rămâne fără efect atunci când riscul nu mai există*”.

Pe scurt, în cauza dedusă judecării ICCJ, recursul principal fusese declarat doar cu privire la cuantumul cheltuielilor de judecată, iar prin recursul incident, partea potrivnică a criticat atât cuantumul cheltuielilor de judecată, cât și soluția de respingere a apelului. Instanța supremă a argumentat că: “*fața de considerentele anterior expuse în legătura cu caracterul accesoriu al recursului incident, se constată că **riscul unei soluții defavorabile există doar în privința soluției vizând cheltuielile de judecată, criticate prin recursul principal***”, considerând astfel **admisibil recursul incident doar în ceea ce privește critica adusă cuantumului cheltuielilor de judecată**.

Având în vedere că nu există o interpretare unitară privind posibilitatea părții potrivnice de a declara apel sau recurs incident cu privire la alte capete de cerere decât cele criticate prin apelul principal, se ridică întrebarea dacă Decizia ICCJ poate fi interpretată ca punând capăt acestor dezacorduri.

Opinii doctrinare. Jurisprudența

Daca la nivelul **doctrinei** opinia majoritara pare sa nu condiționeze limitele apelului incident de cele ale celui principal, practica instanțelor judecatorești antcipa de ceva timp poziția adoptata de instanța suprema.

Astfel, pe de o parte, s-a statuat în doctrina¹ ca limitele judecații în apel sunt determinate de aspectele criticate prin toate cele trei forme ale apelului (principal, incident și provocat), menționându-se expres întinderea efectului devolutiv și asupra aspectelor antamate (doar) prin apelul incident.

De asemenea, s-a aratat² ca obiectivul urmarit prin instituirea dreptului părții de a declara apel incident vizeaza punerea la dispoziția acesteia a unui mijloc procesual prin care sa solicite și ea reformarea hotărârii primei instanțe daca aceasta e atacata cu apel de cealalta parte, în doua situații:

- Partea are un interes sa declare calea de atac, “dar totuși nu declara calea de atac în speranța ca nici partea adversa nu o va face”, sau
- Interesul părții “se naște numai în ipoteza în care partea adversa exercita calea de atac și deci exista riscul reformarii hotărârii primei instanțe”.

În sens contrar, **practica judiciara** a fost de parere ca apelul incident este admisibil doar în cazul în care privește aspecte asupra carora planeaza deja riscul reformarii ca urmare a învestirii instanței cu analiza lor prin apelul principal. Încadrarea apelului incident în limitele devolutive ale celui principal devine astfel o condiție **suplimentara** celor prevazute de lege.

De exemplu, s-a aratat “cum apelul principal nu privește partea din hotărâre respinsa și care nu a fost apelata nici apelul incident nu poate fi exercitat decât în limitele apelului principal, întrucât nu poate fi soluționat decât în limitele în care se judeca apelul facut de partea potrivnica.”³ În același sens, s-a reținut ca “apelul incident nu poate depași limitele devolutive stabilite prin apelul principal sau, cu alte cuvinte, motivele apelului incident trebuie sa se circumscrie limitelor de devoluțiune stabilite prin apelul principal, neputându-se schimba ceea ce nu a fost criticat întrucât a intrat în putere de lucru judecat.”⁴

Mai mult, in timp ce doctrina⁵ a acceptat ca achiesarea la hotărârea primei instanțe prin neformularea caii de atac, nu împiedica partea sa formuleze apel incident, practica judiciara nu s-a raliat acestei poziții, aratându-se ca “apelul incident nu apare ca expresia unei manifestari de voința a intimatului de a reveni asupra achiesării la hotărârea primei instanțe, achiesare ce rezulta din neexercitarea caii de atac a apelului în termenul legal.”⁶

Si în doctrina aferenta vechiului Cod de Procedura Civila s-a statuat ca “întrucât art. 293 nu face nicio distincție atunci când are în vedere intentia intimatului de a obtine schimbarea hotărârii primei instante, înseamna ca prin apelul incident el poate sa critice si solutia data altor capete de cerere decât cele vizate prin apelul principal. Asadar, regula tantum devolutum quantum appellatum, care impune instantei de apel sa verifice legalitatea si temeinicia sentintei numai în limitele criticii formulate prin motivele de apel, priveste fiecare cerere de apel în parte, iar nu raportul dintre apelul principal si apelul incident.”⁷

Și în opinia noastra, imposibilitatea soluționarii apelului incident în cazul în care apelul principal nu mai implica o analiza a fondului este unicul element de accesorialitate prevazut de lege. Din aceasta perspectiva, consideram **discutabila** extinderea caracterului accesoriu dincolo de aspectele prevazute expres de legiuitor, întrucât, **constituind limitari ale unui drept procesual al părții, condițiile de formulare și soluționare a caii de atac**

incidente ar trebui interpretate în mod restrictiv.

Calea apelului incident, deschisa doar în cazul soluțiilor de admitere în parte?

Din argumentele instanței supreme se desprinde concluzia ca riscul înrautățirii situației părții în apelul principal trebuie sa existe cu privire la fiecare aspect invocat de aceasta prin apelul incident, pentru ca acesta din urma sa fie admisibil. Cu alte cuvinte, calea de atac incidenta va fi primita și analizata de instanța de control judiciar **doar** **daca aceasta fusese deja investita cu aceeași analiza prin calea de atac principala.**

În ceea ce ne privește, credem ca voința legiuitorului a fost sa acorde părții care achiesase implicit la hotărâre în considerarea unui compromis bilateral nescris cu cealalta parte, posibilitatea de a reveni asupra achiesarii, daca o noua analiza asupra hotărârii a fost declanșata de partea potrivnica. Daca am admite ca aceasta posibilitate este deschisa doar în ceea ce privește aspectele deja criticate de cealalta parte, ar însemna sa restrângem sfera de aplicabilitate a apelului incident la situațiile (limitate) în care soluția instanței asupra unui capat de cerere nemulțumește ambele părți, în egala masura (fiind vorba, în esență, **doar despre soluțiile de admitere în parte a unui capat de cerere**).

Aceasta interpretare restrictivă pare să scape din vedere ipoteza în care interesul părții de a declara apel se naște tocmai odată cu formularea apelului principal, moment în care este repus în discuție un aspect asupra căruia instanța se pronunțase în favoarea părții.

Spre exemplu, prin hotărârea primei instanțe:

- €€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€ reclamantului i se admite capatul principal de cerere (neimportant sub aspect valoric, dar cu posibile consecințe în ceea ce privește temeinicia capatului subsidiar), dar
- €€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€€ i se respinge capatul subsidiar de cerere (reprezentând, din punct de vedere valoric, miza principala a litigiului).

În acest caz, aplicând argumentele instanței supreme, dacă reclamantul ar formula apel principal împotriva hotărârii, pârâtului nu i s-ar permite decât să se apere pe calea unei **întâmpinări** cu privire la capatul subsidiar, neputând să mai critice și să repună în discuție temeinicia soluției cu privire la primul capat de cerere.

Pârâtul nu ar putea așadar formula apel incident în aceasta situație, ca și în multe altele, rămânându-i deschisa numai calea formulării unei întâmpinări în care ar putea să combată doar întinderea prejudiciului, nu și celelalte condiții ale angajării răspunderii civile, spre pilda, care au dobândit autoritate de lucru judecat prin hotărârea primei instanțe.

De multe ori, formularea apelului principal modifica substanțial împrejurările avute în vedere de cealaltă parte la momentul analizei oportunității formulării caii de atac, creând perspectivele unui prejudiciu superior celui pe care partea era dispusă să îl accepte, prin achiesarea la hotărârea pronunțată, iar riscul reformării hotărârii în sensul cerut prin apelul principal poate fi chiar mai oneros pentru parte decât executarea soluției primei instanțe.

Concluzii

Singura condiție de fond a apelului incident, stabilită de legiuitor, este că prin intermediul acestuia partea să tindă la schimbarea hotărârii primei instanțe, nefacându-se nicio distincție după cum aspectele ce se doresc a fi modificate au fost sau nu atacate de cealaltă parte prin apelul principal. Soluția adoptată de instanța supremă limitează în mod drastic cazurile în care instituția apelului incident poate fi utilizată în practică. Mai mult, **pare să ignore multitudinea situațiilor în care nu există interesul ambelor părți de a formula o cale de atac împotriva aceluiași capăt de cerere, ci din contra, interesul fiecărei părți se naște cu privire la capete de**

cerere distincte.

Astfel, deși formulata în contextul unor diferențe majore de interpretare la nivelul doctrinei și jurisprudenței privind posibilitatea caii de atac incidente de a completa limitele devoluțiunii stabilite prin calea de atac principală, Decizia ICCJ este departe de a tranșa în mod definitiv, doar prin forța argumentelor, regimul juridic aplicabil cailor de atac incidente, nefiind analizate în mod complet toate argumentele și principiile de drept invocate de-a lungul timpului în susținerea fiecăreia dintre interpretări.

1. V. M. Ciobanu, Tr. C. Briciu, C. C. Dinu, *Drept Procesual Civil*, ed. a II-a, pag. 463. În același sens, G. Boroș, M. Tabârca, *Drept Procesual Civil*, ed. a III-a, pag. 634.

2. G. Boroș, M. Tabârca, *Drept Procesual Civil*, ed. a III-a, pag. 613.

3. Curtea de Apel București, Decizia civilă nr. 120/2017.

4. Tribunalul Vrancea, Decizia nr. 480/2016.

5. G. Boroș, M. Tabârca, *Drept Procesual Civil*, ed. a III-a, pag. 621.

6. Tribunalul Vrancea, Decizia nr. 480/2016.

7. M. Tabârca, Gh. Buta, *Codul de Procedura Civilă*, citată pe www.idrept.ro.